

DE BOERDERIJSCHOOL

Levend leren op de boerderij

Door: Evelyne Schreurs

De boerderijschool is een vernieuwend initiatief op het gebied van boerderijeducatie waarbij kinderen van de basisschool gedurende een jaar ongeveer twintig dagdelen met hun klas werken en leren op de boerderij. Het project startte in 2006 met een pilot in Zutphen en in 2010 gaan al 550 leerlingen gedurende 90 uur per schooljaar naar de boerderijschool. Op de boerderij krijgen leerlingen de mogelijkheid om eigen ervaringen op te doen met aarde, natuur en voedsel. Ze kunnen daar het 'echte' leven aan den lijve ervaren. Het leren in de concrete, alledaagse wereld doet een appèl op de hele persoon. Niet alleen het denken, maar ook het voelen en willen worden aangesproken. Dit geldt bij uitstek bij het leren op de boerderij

'De boerderijschool is leuk en toch heel simpel. Het zijn niet zo allemaal kleine dingetjes, het is één iets.' (Floor, 9 jaar)

Aarden in de wereld

Wanneer we ons ergens thuis voelen, zeggen we dat we er goed kunnen aarden. Om goed in de wereld te aarden is het belangrijk om geregeld contact te hebben met de aarde, planten en dieren. Voor veel kinderen is het tegenwoordig nauwelijks meer mogelijk om de natuur dagelijks en dichtbij huis te beleven. Steeds meer kinderen wonen in de stad en fietsen dus ook minder door de natuur van en naar school. In onze verstedelijkte samenleving is het werken met je handen, het wroeten in de aarde en het contact maken met planten en dieren een maatschappelijk thema geworden, dat in het onderwijs thuishoort.

Stichting Boerderijschool zet zich in voor het realiseren van levend leren. Leren in het échte leven en over het échte leven op de boerderij, als onderdeel van het leren op school.

Kinderen van de basisschool met hun klas leren en werken op een nabij gelegen boerderij. Door de herhaling en het ritme in de boerderijwerkzaamheden ontstaat een verdieping van de (leer-) ervaringen. Op de boerderij helpen de leerlingen mee met alle voorkomende werkzaamheden. De boer(in) is de expert die bij de kinderen enthousiasme wekt voor de boerderij. Alles wat de boer(in) ziet en tegenkomt, komen de kinderen ook tegen. Het gaat op de boerderijschool om concreet en betekenisvol werk zoals het voeren van de dieren (koeien en varkens), het uitmesten van de stallen, het afzetten van een wei en het uitpoten van slaplantjes. Daarnaast gebeurt er buiten de geplande werkzaamheden om, veel spontaan. Bijvoorbeeld tijdens het spitten kom je een worm tegen, in de composthoop engerlingen.

Ervaringen uit de eerste hand

De kinderen komen op de boerderij in contact met de natuur door verzorgende relaties met aarde, planten en dieren te ontwikkelen. Alle zintuigen worden hierbij aangesproken. De kinderen kunnen op de boerderij naar hartenlust kijken, voelen, proeven, ruiken en horen. Doordat de kinderen op de boerderij situaties fysiek ondergaan raken

ervaringen hen diep en beklijven ze ook beter. Het leidt tot fundamenteelleren. Op de boerderij leren de kinderen andere dingen dan in een schoolgebouw mogelijk is. Het dienstbaar zijn aan anderen en het zien van resultaat geeft een belangrijke impuls aan het eigen leerproces. Op de boerderij kunnen de kinderen zichzelf op een nieuwe manier ervaren. Kwaliteiten als zelfvertrouwen, samenwerken en doorzettingsvermogen worden in de authentieke omgeving op een boerderij op een natuurlijke wijze aangesproken. Doordat de kinderen met de klas op de boerderij werken, kunnen ze elkaar ook anders gaan zien en ervaren. Op school wordt teruggeblikt op de boerderijervaringen. Het terugblikken vormt een wezenlijk onderdeel van de boerderijschool. Het gaat hierbij om de persoonlijke betekenisgeving aan ervaringen en gebeurtenissen. In het terugblikken worden leerervaringen geooft.

Zelfverhalen over de boerderij

In het leven van mensen spelen twee fundamentele krachten een rol (Hermans & Hermans-Jansen, 1996). Enerzijds streven naar zelfbevestiging en zelfrealisatie, streven om greep te hebben op het alledaagse leven en om dit zelf mee vorm te geven. Anderzijds het streven naar verbondenheid met iets of iemand anders, streven om ergens deel van uit te maken en om ergens in op te gaan. Ze worden het Z(elf)-motief en het A(nder)-motief genoemd. Uit onderzoek naar de betekenis die leerlingen zelf geven aan het leren op de boerderij blijkt dat een boerderijschool de leerlingen uitnodigt tot een heel eigen invulling van het Z(elf)-motief en het A(nder)-motief.

Ervaringen van zelfrealisatie zijn aan de orde bij werkzaamheden die een uitdaging voor de kinderen zijn. De leerlingen worden uitgedaagd door 'zwaar' werk, de fietstocht, het uitmesten van de stallen of de omgang met dieren die ze in eerste instantie eng vinden. Ze zijn gedreven en bewegen aan de grenzen van hun eigen kunnen. De leerlingen krijgen een goed gevoel over een uitdaging door te ervaren dat het goed gaat, door het voelen van hun eigen wilskracht en doorzettingsvermogen en door het zien van resultaat. Op de boerderij wordt een beroep gedaan op het doorzettingsvermogen en wilskracht van de kinderen

Dimitri (11 jaar): *"Als ik denk ik ben moe, dan denk ik 'ik moet gewoon doorzetten' en dan voel ik ook de kracht van binnen en dan ga ik helemaal door. Bijvoorbeeld ik ben aan het graven en dan moet ik heel erg diep en ik heb er geen zin meer in. Dan denk ik 'ja ik moet gewoon doorzetten, dan ben ik eerder klaar.'"*

Elise (10 jaar): *"Op de school hoef je niet dapper te zijn, want we doen daar niet echt iets heel spannends. Misschien bij de kanjertraining toen ik me zo naar achter moest laten vallen, maar dat vond ik ook niet echt spannend".*

Het leveren van inspanning geeft kinderen een heel tevreden gevoel.

Stijn (10 jaar): *"Als ik weer klaar ben met werken kijk ik naar boven naar de zon en dan geniet ik ervan om even te rusten."*

Ervaringen van verbondenheid hebben voor de kinderen op de boerderij te maken met zich veilig voelen en thuis voelen op de plek, bij elkaar en ook bij de boer(in). Doordat de kinderen steeds terugkomen op de boerderij wordt een vertrouwdheid met de mensen, de dieren, de werkzaamheden en de omgeving opgebouwd. Er is de tijd om de verschillende aspecten van het bedrijf te leren kennen.

Eric (10 jaar): *"Toen ik er vaker kwam leek het net mijn thuis."*

Sommige leerlingen zijn heel sterk gericht op de dieren. Ze leven zich in de dieren in, in wat ze denken en voelen. Ze voelen met ze mee.

Naomi (10 jaar): *"Dat vond ik ook altijd erg leuk, de dieren, dan leek het wel of ze je konden verstaan, dat was wel grappig. Dan ging ie helemaal met z'n kop zo tegen je aan staan."*

Ook vertellen leerlingen dat op de boerderij jongens en meisjes meer met elkaar omgaan, dan op school.

Selma (11 jaar): *"Op de boerderij doe je veel meer met de andere kinderen uit je klas, op school was het dan van 'bah, jongens', maar op de boerderij dan moet je er gewoon mee samenwerken en dan is het altijd wel leuk."*

De leerlingen omschrijven waardoor het contact verandert. Op de boerderijschool zit je in een groepje dus je 'moet' samenwerken. Je leert elkaar op een andere manier kennen. Je maakt samen leuke, spannende en bijzondere dingen mee. Er zijn situaties waarin je op elkaar moet vertrouwen.

Jos (10 jaar): *"We moesten het wel samen doen, want als één koe naar je toe komt moet je 'hooo' zeggen, maar als je dat in je eentje doet dan gaat de koe niet weg, dat moet je met z'n allen tegelijk doen."*

Welbevinden en betrokkenheid

De betekenissen die de kinderen aan het motief van verbondenheid en zelfrealisatie geven vertonen veel overeenkomst met de kenmerken van welbevinden en betrokkenheid die binnen het ErvaringsGericht Onderwijs (E.G.O.) als cruciale indicator voor kwaliteit van onderwijs worden beschouwd (Laevers e.a., 2004). Bij welbevinden gaat het om een bijzondere gevoels-toestand, die zich uit in vitaliteit, innerlijke rust en spontaniteit. Welbevinden is de aanwijzing dat een kind goed in zijn vel zit. Betrokkenheid is een bijzondere kwaliteit van bezig zijn die zich uit in concentratie, motivatie en een sterke voldoening. Betrokkenheid is de aanwijzing dat ontwikkeling plaatsvindt. De ervaringen van kinderen op de boerderij sluiten ook aan bij het begrip flow, dat geïntroduceerd is door Csikszentmihalyi (1999) en wijst op het verschijnsel van geïnspireerd en betrokken bezig zijn. Op de boerderij zijn de kinderen vaak helemaal in de flow, bijvoorbeeld als ze aan het werken zijn, maar ook als ze verdrietig of boos zijn; ze zijn dat dan 'helemaal'. Ferre Laevers beschrijft dit als volfunctioneren. Het is 'zijn wie je bent'.

Karen (9 jaar): *"Op de boerderij is het zo open en zo groot dat je dan denkt hier kan ik wel even gewoon verdrietig of niet tevreden zijn. In de klas is het een kleine ruimte, dan is er één zo'n lokaal en dan voel je je toch meer samen. Als je dan*

verdrietig bent komen ze meer naar je toe en als je dat niet fijn vindt...! Dat kan gewoon op de boerderij beter."

Elisa (10 jaar): *"Je hoeft niet alles in de pauze samen te doen, maar je mag ook even alleen naar een plekje gaan. Op school kan dat niet en thuis heb ik dat ook niet zo. Buiten spelen allemaal kinderen en binnen, ik kom uit een groot gezin, kan ik naar mijn kamer maar dan komen ze steeds dingen vragen. Of je moet echt naar een bos gaan, maar dat doe je meestal niet."*

Leerlingen beschrijven dat ze zich op de boerderij rustiger voelen en dingen los kunnen laten door buiten bezig te zijn.

Jessy (10 jaar): *"Nou, meestal zit ik met heel veel dingen in mijn hoofd en dan – als ik buiten ben – dan wordt het veel rustiger. Omdat je dan gewoon buiten bezig bent en dan raak je het kwijt."*

Een jongen van 11 jaar vertelt dat hij het liefst in de tuintjes werkt:

"In de tuintjes – behalve dan bij het onkruid wieden – kun je gewoon zelf een beetje tot rust komen. Dan kun je de dingen, bijvoorbeeld die wat lastiger zijn, even weglaten, even aan andere dingen denken. Je kunt gewoon vergeten en lekker aan het werk gaan."

Op de boerderij zijn kinderen geboeid en in hun element. Dat maakt een boerderij tot een rijke en krachtige leeromgeving voor opgroeiende kinderen.

Grond onder onze voeten

In een gezonde omgeving op een boerderij worden we uitgenodigd om in contact te treden met de omringende wereld. We kunnen verbondenheid beleven, voelen dat we bestaan, beseffen deel te zijn van een groter geheel en daaraan een bijdrage leveren. Een meisje van 9 jaar verwoordde haar ervaringen als volgt:

“Op school heb ik altijd wel gedachten die er doorheen schieten. Er zijn altijd wel dingen waar je aan kunt denken. En als ik naar buiten kijk, zit ik niet meer echt aan tafel.

Op de boerderij voel ik me fijn. Je doet daar gewoon alles rustig en je hebt gewoon de tijd. Je bent niet zo gestrest en gehaast. Je bent gewoon rustig.”

Op de boerderij staat zij met beide voeten op de grond en kan ze voelen dat ze een persoon is.

Verder met de boerderijschool

De Boerderijschool is er voor scholen die kiezen voor levensecht leren. Kinderen werken geïntegreerd aan veel verschillende basisschoolvakken en kennisgebieden. Ook in de verwerking op school van de leerervaringen is er nog veel winst te halen. De Stichting Boerderijschool begeleidt scholen bij het opstarten van een Boerderijschool. Op de website staat veel aanvullende informatie en publicaties van onderzoeken die gedaan zijn naar de meerwaarde en ervaringen op de boerderijschool. (www.boerderijschool.nl)

Evelyne Schreurs,
Projectleider van Stichting Boerderijschool
evelyne.schreurs@telfort.nl

Literatuur:

- Hermans, H.J.M. & Hermans-Jansen, E. (1996) *Het verdeelde gemoed. Over de grondmotieven in ons dagelijks leven.* Uitgeverij H.Nelissen, Baarn.
- Csikszentihalyi, M (1999). *Flow, psychologie van de optimale ervaring.* Uitgeverij Boom, Amsterdam.
- Laevers, F (e.a.) (2004). *Ervaringsgericht werken in het basisonderwijs.* Cego Publishers N.V., Leuven.

advertentie

Workshops en ouderavonden over spelen en speelgoed

voor ouders en begeleiders
van kinderen van
0 tot 12 jaar

Inspiratie voor
uitdaging
en ontwikkeling

ADVIESBUREAU
SPELEN EN SPEELGOED

Marianne de Valck

WWW.SPEELGOEDADVIES.NL

Landjonker 23, 3834 CL Leusden,
telefoon 033-4946824
e-mail: info@speelgoedadvies.nl